

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 5 april 2006

Mål nr

T 3692-04

KLAGANDE

1. SBE
2. TB

Ombud för 1 och 2: Advokat MLS

MOTPART

SG

Ombud och rättshjälpsbiträde: Advokat JM

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 30 juli 2004 i mål B 4675-04

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom i skadeståndsdelen på så sätt att SG förpliktas att till SBE utge tiotusen (10 000) kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 10 april 2004 till dess betalning sker.

SG skall ersätta SBE hennes rättegångskostnader i Högsta domstolen med sextusenfyrahundratrettioen (6 431) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för Högsta domstolens dom till dess betalning sker.

För biträde åt SG i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rätts-hjälpslagen åt JM till femtontusenfemhundratjugo (15 520) kr, varav 10 010 kr för arbete, 4 600 kr för tidsspillan och 910 kr för utlägg. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 3 104 kr.

TB förpliktas att av kostnaden för SGs rättshjälp återbetala sjutusenjuhundra-
rasextio (7 760) kr.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

SBE och TBs har var och en för sin del yrkat förpliktande för SG att utge 10 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 10 april 2004 tills full betalning sker.

SG har bestritt ändring.

Parterna har fordrat ersättning för kostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Genom hovrättens i denna del lagakraftvunna dom har SG dömts för försök till dråp, bestående i att han uppsåtligen försökt att beröva MB livet genom att tilldela honom ett kraftigt slag med ett metallrör i huvudet. Slaget förorsakade hjärnblödning, brott på skallbenet och allvarliga hjärnskador. MB be-

fann sig till följd härav i ett livshotande tillstånd under åtminstone 14 dagar och han var under denna tid medvetslös. Frågan gäller nu om MB moder och broder, som båda fick underrättelse om skadorna i nära anslutning till att de uppkom, har rätt till ersättning för de psykiska besvär som de ostridigt har åsamkats som en följd av brottet.

Skadeståndslagen innehåller inte någon bestämmelse som är direkt tillämplig på den fråga som målet gäller. För det fall en personskada lett till döden finns emellertid sedan den 1 januari 2002 i 5 kap. 2 § första stycket 3 en regel som ger rätt till ersättning för personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. Regeln är utformad så att skadestånd kan utgå oavsett grunden för skadeståndsansvaret, och således inte endast i de fall skadevällaren handlat med uppsåt eller varit oaktsam.

Före tillkomsten av nyssnämnda bestämmelse hade Högsta domstolen i pleniavgörandena NJA 1993 s. 41 I och II slagit fast att skadestånd för personskada i form av psykiska besvär kunde tillerkännas närstående till den som dödats genom uppsåtlig handling. Vidare hade Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1996 s. 377 uttalat att skadestånd kunde utgå också när dödsfallet orsakats genom en grov vårdslöshet som ligger mycket nära ett uppsåtligt handlande. I pleniavgörandena berörde Högsta domstolen frågan huruvida närstående borde kunna få skadestånd även när någon har tillfogats personskada som inte har lett till döden. En långtgående utvidgning av skadeståndsmöjligheterna utöver fall av uppsåtligt dödande ansågs emellertid förutsätta så ingående överväganden av både principiell och praktisk natur att de lämpligen borde ankomma på lagstiftaren. Denna restriktiva inställning kom även till uttryck i 1996 års fall, liksom i rättsfallet NJA 1999 s. 632, där skadestånd ansågs inte böra utgå när dödsfallet orsakats av vårdslöshet som inte var grov.

I lagmotiven till 2002 års ändringar i skadeståndslagen angavs att den lagreglerade rätten till skadestånd borde begränsas till fall där den nära anhörige hade dödats. Detta skulle emellertid inte utesluta att skadestånd i särskilda fall borde kunna utgå även för psykiska besvär till följd av att en nära anhörig skadats allvarligt. Framför allt gällde detta när någon har tillfogats lidandet av att bevittna själva skadehändelsen (jfr NJA 1971 s. 78). Även annars, t.ex. när den nära anhörige överlevt efter att ha svävat mellan liv och död, kunde enligt motiven en rätt till skadestånd te sig befogad. Dessa fall borde dock även i fortsättningen avgöras i rättstillämpningen med beaktande av samtliga föreliggande omständigheter. (Prop. 2000/01:68 s. 33.)

Högsta domstolen har därefter i rättsfallet NJA 2003 s. 508 prövat frågan om skadestånd till föräldrar för personskador som vållats dem till följd av att deras minderårige son utsatts för människorov. Högsta domstolen uttalade att det borde finnas ett visst utrymme för skadestånd också när den anhörige inte dödats genom brottet. Omständigheterna i det fallet ansågs emellertid vara sådana att fastställande av en rätt för föräldrarna till skadestånd för psykiska besvär skulle innebära en principiellt sett betydande utvidgning av rätten till skadestånd. Av försiktighetsskäl borde en sådan utvidgning inte ske i rättstillämpningen utan genom lagstiftning.

Det finns goda skäl att vidhålla den försiktiga inställning som tidigare har kommit till uttryck när det gäller att i rättstillämpningen utvidga skadeståndsmöjligheterna på området. I förevarande fall är det fråga om uppsåtligt våld som lett till att den som utsatts för våldet fått skador som varit livshotande under en inte obetydlig tid. Att nära anhöriga till den skadade under sådana omständigheter drabbas av psykiska besvär får anses vara en typisk och närliggande skadeföljd även när dessa inte har bevittnat själva skadehändelsen. Bedömningen av om en skada har varit livshotande kan i regel

ske utan större svårighet med utgångspunkt i medicinsk utredning. En utvidgning av rätten till skadestånd för anhöriga till att omfatta även sådana fall kan därför inte antas medföra några avsevärda avgränsningsproblem. En sådan utvidgning får vidare anses ligga i linje med de tidigare återgivna uttalandena i lagmotiven och inte strida mot avgörandet i 2003 års rättsfall. Vad som nu har sagts får inte uppfattas så att det inte kan finnas också andra fall då skadestånd kan utgå på grund av psykiska besvär till följd av att en nära anhörig skadats.

Kretsen av ersättningsberättigade bör vara densamma som i det fall brottet lett till döden. Det råder inte någon tvekan om att SBE tillhör denna krets. För att syskon som inte sammanbor med offret skall anses ersättningsberättigade måste det föreligga speciella förhållanden (se a. prop. s. 72 och NJA 2000 s. 521). Av TB uppgifter framgår att han har ett mycket gott och nära förhållande till sin bror. Omständigheterna kan emellertid inte anses i sådan mån avvika från vad som normalt gäller mellan syskon att han är berättigad till ersättning.

Liksom i fråga om ersättning till anhöriga när offret avlidit bör ersättningen i fall som det nu behandlade kunna bestämmas schablonmässigt utan krav på närmare utredning om de psykiska besvären (jfr NJA 2004 s. 26). Ett belopp om 10 000 kr framstår som rimligt, när det är fråga om psykiska besvär till följd av att en nära anhörig genom uppsåtligt våld tillfogats skador som varit livshotande under inte obetydlig tid.

SBEs skadeståndstalan skall således helt bifallas medan TB talan skall lämnas utan bifall.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Munck, Regner, Victor, Nyström (referent) och Calissendorff
Föredragande revisionssekreterare: Lilja